

Foto Muzeul Etnografic, Cluj

Fete cântând din tulnice la târgul de pe muntele Găina

Valea Arieșului

Dintre râurile care străbat cetatea închisă a Munților Apuseni nici unul nu e așa de cunoscut și în mare cinste ca Arieșul. Soseșurile: cald și rece, care țin și ele de acest ținut, sunt mai sălbatice, pustii aproape în așezări omenști și se înstrăinează de țara Moșilor, îndreptându-și cursul unit spre câmpia Tisei, îndată ce ies la larg. Crișurile îmbrățișează numai la izvoarele lor Masivul Bihariei, croindu-și drum prin chei înguste și prăpăstioase (*Crișul repede*) sau mișcându-se alene prin văi largi (*Crișul negru și alb*) spre a se aduna în cele din urmă tot în șesul Tisei. Vănele de apă ce ies din Karstul Trascăului curg mai mult tănuite pe sub pământ, fiind colectate de ulucul larg al Mureșului, care incinge ca un brâu marginea de Miazăzi a Apusenilor.

Singur Arieșul e strâns legat de inima muntelui, de acea legendară țară a Moșilor, unde au văzut lumina zilei nemuritorii eroi ai revoluțiilor de desrobire, Horia, Cloșca, Crișan și Avram Iancu.

E și calea cea mai umblată pentru toți cei cari vor să facă întâia vizită acestui ținut, valea Arieșului putându-se asemui în această privință cu ceea ce reprezintă valea Prahovei pentru Muntenia sau aceea a Bistriței pentru Moldova.

Arieșul! Numele atât de armonios al acestei văi — *Auratus* al strămoșilor romani — va fi desigur o deziluzie pentru călătorul care crede că se în-

dreaptă spre ținutul unde altă dată nisipul râurilor purta pulberea de aur răvășită de șteampuri din adâncimile pământului. Astăzi Aurarul, tovarăș al sărăciei locuitorilor, macină doar piatră de var, „scaunele”¹⁾ cu metal prețios sunt din ce în ce mai rare.

Va întâlni în schimb munți și privesți de o fermecătoare frumusețe, așezări omenști cuibărite între stânci sau răslețite pe tăpșanurile înalte și încă strănepoți de-ai tribunilor Craiului Munților, de la cari multe poți afla asupra trecutului sbuciumat al acestei izolate părți de țară.

Cine pleacă deci pe Arieș în sus trebuie să se mulțumească a îndrăgi numai natura și oamenii, renunțând la confortul pe care-l oferă drumul de pe alte văi ale noastre cutreierate de turiști. În locul, de pildă, al rapidelor de pe valea Prahovei, ce urcă în grabă spre crestele Carpaților, valea Arieșului nu oferă decât leneșa „mocăniță”²⁾, care se împleticește pe linia șerpuitoare, — adormind la popasuri prin gări, — timp de aproape șase ore pentru a străbate o distanță echivalentă (Turda-Câmpeni) cu cea dela Ploești la Predeal.

¹⁾ Locurile unde aurul se găsește în mai mare cantitate, formând chiar bulgări masivi, se numesc „scaune”.

²⁾ Numele dat trenului care străbate distanța Turda-Abrud, de către populația de pe Valea Arieșului.

Frumusețea variată a văii te face însă să uiți curând durata călătoriei cu cât pătrunzi mai adânc în șanțul care despică în două părți de răsărit a Apusenilor.

Liniștită și mohorâtă la față, când ai părăsit Turda, lăsând în dreapta o terasă, pe care între holde bogate se ridică crucea Marelui Mihai ucis aci mișelește, aproape n'o bagi în seamă. Privirea e de altfel furată de calcarul golaș al Cheii Turzii care se ridică maiestuosă dintre ogoare și fânețe, ca o mușcătură uriașă în ultimul prag de piatră ce sfârșește aici lanțul răsăritean al Apusenilor.

La *Moldovenești*, locul de naștere al învățatului canonic Ion Micu Moldovan, îți iese în cale, opintindu-se în stavila care-i adună apele spre a alimenta cu energia lor câteva fabrici din Turda.

De aci încolo Arieșul se apropie mereu de piciorul muntelui rămânând nedespărțit de el până la izvoare, sub culmea Bihariei. Șoseaua și calea ferată șerpuiesc alături în împletituri de poduri și torente, făcându-și loc anevoie între pereții de stâncă din ce în ce mai apropiați. De la „*Poarta Fetii*”, unde stânci ruginii separă o clipă cele două drumuri, valea cotește în loc și apare strâns ca într'un clește, la răspântii de drumuri, cel dintâi sat de munte, *Buru*. Pe stânga își varsă apele, după ce a făcut ocolul Muntelui Mare, cel mai de seamă afluent al lui, Iara, pe dreapta printre case mohorâte se desparte calea spre Trascău și Aiud.

Adânc și tot mai întortochiat retezând pragurile îndărătnice, Arieșul despică cu greu marginea celor două masive de calcar. Ingustimea spațiului, pripoarele și stâncile care se ițesc pe amândouă malurile sunt mărturie că ultima luptă a Arieșului cu muntele, înainte de a-și face loc larg în câmpie, a fost dintre cele mai dârze.

Curmătura cea mai adâncă s'a făcut între culmea *Vârfulitei* și muntele *Vidolmului*, la poalele căruia se află aciuat satul cu același nume.

Înfățișarea maiestuosă a *Vidolmului* și privește ce se desfășoară din vârful lui spre basinul Trascăului dealungul Arieșului ca și spre turnurile *Scărișoarelor* sau spre înălțimea pașnică a *Muntelui Mare*, il fac demn de primul popas turistic. Dar asemenea popasuri sau indemnuri la urcuș te ademnesc mereu cu cât înaintezi în interiorul cingătoareii de calcar a văiei Arieșului.

Abia ai scăpat de *Vidolm* și apare, pe dreapta râului, podul înalt al *Jidovinei* curmat la mijloc de pârâul *Brădățelului*

și terminat spre răsărit cu stânci de înfățișare fantastică în scorburile cărora își au sălașul vindereii și buhele. Poporul leagă numele origina și înfățișarea *Jidovinei* de o legendă. Pe podul ei ar fi locuit odinioară niște uriași, cari erau jidovi. Ei au cărat stâncile din *Scărișoara*, clădindu-le pe *Jidovina* spre a-și face cetate și scară la cer. Cetatea risipindu-se tocmai când erau să găurească bolta cerului, în locul ei n'au mai rămas decât bolovanii amenințători

Foto Inst. Geologic, Cluj

Valea Arieșului la Brezești (între Sălciua de jos și Baia de Arieș)

Foto Pușcariu

Casă veche țărănească din Sălciua de jos

cari stau și astăzi atârnați pe coastele Jidovinei ¹⁾.

Culmea Jidovinei desparte două sate: Ocoliușul și Poșaga, ale căror case se răsleşesc într'atâta, încât sub coama Vultureselor, nu mai știi de care din ele se țin. Domnia calcarului te înconjoară de pretutindeni imbiindu-te spre chei ce se întrec în frumusețe, ca acelea ale *Pociovalistei* sau ale *Runcului*, spre picurile în formă de turle ale muntelui *Scărișoara* (1353 m.), în coasta căreia se deschide gura întunecată a peșterii *Belioara* numită și *Cetatea lui Bela*, în care s'au ascuns Români în vremuri de bejenie sau spre izbucurile tănuite în valea Poșagii, scoțând apa din adâncime la răstimpuri egale ²⁾.

Pe malul drept al Arieșului natura nu e mai puțin încântătoare; zidul înalt de calcar, al M-șilor *Bedeulelui*, suspendat chiar deasupra căiei și pajiștele în care tânguie spre asfințit tălângile turmelor dau un aspect cu totul svăterian regiunii.

Casele cu acoperișul țuguizat de fân se țin chiar lângă peretele abrupt, atât cât se

mai arată un loc de verdeață, sau încalecă tăpșanuri înguste, unde mai rămâne un petec de pământ, de arat.

De la *Lunca la Sălciua de jos* — pe o distanță de 9 km. — e unul din cele mai frumoase peisagii karstice pe care le oferă văile noastre. Nu știi ce să admiri mai mult, creasta golașă a muntelui cu colți de marmură la fiecare cotitură a văei, curmăturile adânci ce brăzdează povârnișul răvășit de puhoai sau vegetația imbelșugată netulburată decât de glasul cristalin al unui pârâu ce-și svârle firul subțire pe culme un tunel *două guri*, mai încolo șoimii rotesc în jurul unei bolți uriașe, „*Poarta Smeilor*”, sub care se ascunde *Peștera de la Groși* cu numeroase rămășițe din urșii timpurilor preistorice.

La ele nu pot ajunge decât turistii încercați, urmând poteca prăpăstioasă ce duce din *Lunca* spre culmea *Bedeulelui*. Pe aici e și calea cea mai scurtă ce coboară, furișându-se printre numeroasele coline, de cealaltă

Foto P. Bortea

Câmpeni, vedere generală

Foto Pușcariu

Valea Arieșului la Gârda de jos (Scărișoara)

¹⁾ Legenda explică în felul următor risipirea cetății: „Astfel au grămădit uriașii stânci peste stânci și numai când au ajuns cu ziditul până la cer și voiau să găurească bolta cerească au observat că și-au uitat sfredelul jos pe pământ. Au trimis deci pe o femeie de ale lor să aducă sfredelul. Femeia se osteni coborând scările și când privi în sus și văzu cât arze să urce, năcăjită cum era, nu se putu stăpâni

să nu blesteme cetatea, grăind: Risipi-o-ar Dumnezeu, să o risipească, că mare înaltă-i! Atunci cât ai bate din palme puternica cetate se risipi” (*Silvestru Moldovan, Zarandul și Munții Apuseni ai Transilvaniei, Sibiiu 1898, pag. 217—218*).

²⁾ Există două izbucuri pe valea Poșagii: *Feredeul* (pe malul stâng) și *izvorul din stânca Bujor* (pe malul drept). Cel mai interesant e al doilea, aflat la o înălțime de 1/2 m.

Foto Muzeul Etnografic, Cluj

Moși ciubărari mergând spre Câmpeni

parte a muntelui la *Colțești* (Trascău) și *Izvoarele* (Bedeleu).

Oboseala urcușului e însă pe deplin răsplătită de priveliștea panoramică desfășurată de pe oricare din vârfurile Bedeleului. În față, dincolo de Arieș,

deasupra văii. Apa țâșnește precedată de un zgomot la intervale care variază după anotimp și regimul ploilor (10—20 minute primăvara, odată pe oră când e secetă mare). Apa e rece (7°) și foarte limpede, „ca lacrima stoarsă de dor și bănat” (S. Moldovan). Și de acest izvor, ca de toate fenomenele naturale care au impresionat mai mult poporul nostru, e legată o frumoasă legendă, pe care S. Moldovan (op. cit. pag. 196—198) a auzit-o de la un țăran din Poșaga.

A fost odată ca niciodată, a fost pe valea Poșăgii o fată frumoasă, ca ruptă din soare, cu ochii negri ca mura și cu fața albă ca spuma laptelui. Ea era fată de păstor și păzea adeseori turma tătâne-său pe valea Poșăgii în sus. Tot atunci trăia pe aici un tânăr cioban, înalt și zdravăn ca bradul de munte, încât multe căi și potecuri ar fi trebuit să calci, ca să dai de un voinic asemenea lui.

Voinicul cioban și tânăra păstorită s'au îndrăgostit foc unul de altul și ar fi voit să-și jure credință la altarul Domnului, căci, zău, spunând drept, bine s'ar fi potrivit și, Doamne, o păreche mai nimerită nici că ai fi putut găsi în rotogolul acestor munți. Dar să vede că în cartea sorței le-a stat scris altcum. Tatăl fetei, un moșneag îmbătrânit în sgărzenie, n'a

ochiul e furat de muchea goală a Scărișoarelor și a Runcului, spre Miază Noapte stăpânesc zarea Vidolmul și Dealul Trascăului, iar spre Apus în continuarea culmei Leașului, care domină șiragul împărățiat de case al Poșagelor, poți zări în zile senine

voit nici să auză de dorința tinerilor îndrăgostiți și a alun-gat din casa sa pe voinicul cioban, ca pe un nemernic. Căci, vedeți D-voastră, ciobanul era sărac lipit, iar bătrânul avea stare bunișoară. Și ciobanul s'a dus, a pribegit în lume, fără să știe suflet de om de păsurile lui. La câțiva ani, când s'a întors cu o turmă de oi, pe care și-a agonisit-o, iubita sa, frumoasa păstorită, zăcea aruncată în mormânt. A omorât-o dorul, s'a uscat pe picioare, cum se uscă floarea lipsită de rouă, iar la capul mormântului i-a crescut un brad frumos. Ciobanul și-a făcut din el fluier și cânta seara la mormânt doine atât de înduioșătoare și de jalnice, de ți se rupea inima ascultându-le. Iar în urmă n'a mai putut purta durerea, ce-i apăsa sufletul chinuit, și de dor și de bănat s'a împietrit, s'a schimbat în stan de piatră care și azi scoate gemete dureroase și varsă lacrimi după iubita pierdută.

Așa s'a făcut izvorul (izbucul) acesta, care dă urlete și varsă din când în când apă curată ca lacrima stoarsă de dor și bănat. De aceea se crede că această apă are putere fermecătoare. Cine-și spală fața în ea, în noaptea de Sânziene, nu va fi niciodată înșelat nici când în iubirea sa.

Foto L. Rusu

Valea Arieșului, peisajiu karstic

Foto L. Rusu

Valea Arieșului între Albac și Scărișoara

cum se întinde domoală și oboșită coama înaltă și netedă ca'n palmă a Muntelui Mare. În vale se oglindește apa Arieșului, curgând lenevoasă la umbra arinilor, când într'un singur uluc, când îm-prăștiată printre ostroave cum e fața satului Sălciua de jos. Dacă privirea ar putea răsbate dincolo de frunzișul ce îmbracă poalele muntelui ai putea distinge și valea *Uncășeștilor*, care mărginește pe-retele abrupt al Bedeleului spre Miazăzi ducând în Arieș apele furate din *Huda lui Păpară*.

O plimbare pe această vale, în tovărășia apei și a zidului de stâncă, pornind din Sălciua de jos, pune la îndemâna turistului fără multă osteneală un nou aspect al Karstului din M-ții Apuseni. Drumul sălbatic se ține spânzurat de firul apei în care se frământă bolovanii albicioși ai pietrei de var. În fund peretele prăpăstios al Bedeleului cu coifuri năruite și jghiaburi adânci în care rarerii gâlgâie un pârâu, pare și mai alb în verdeața, ce-l încadrează. Cu cât te apropii de el cu atât cursul apei se întărește, fără a-i putea ghici pricina, până ce la o cotitură privirea e pironită de deschiderea mare a unei peșteri, peste pragul căreia atârna veșnic perdeaua cristalină formată de pârâul subteran al *Ponorului*, ieșit cu multă greutate la lumină. Când sunt ploii multe, pârâul se umflă și umple mare

parte din peșteră producând un sgomot asurzitor, pe vreme de secetă nivelul apei e scăzut și sgomolul se pierde în cotloanele drumului întunecat, glasul înăbușit al pârâului deabia auzindu-se când te afli la gura peșterii.

Popasul la Sălciua de jos e un îndemn nu numai pentru admirația naturii, ci și pentru aceea a așezărilor omenești. Pe valea *Uncășeștilor* cât și în Sălciua întâlnești vechiul tip al casei moștești cu cerdacul înalt umbrit de armonioase arcade, așa cum e și în patria lui Horia la Albac sau în preajma muntelui Găina, la Vidre și sub Bulzurile din drumul Bradului și al Hălmagiului. În jurul casei, întreaga gospodărie întruchipează de minune zona de întâlnire între piatra de var și lemn. Șura pentru vite și pentru păstrarea uneltelor agricole e din vălătuci, polata pentru păsări din lut și nuiele, pe când *cunia* (bucătăria de vară) și nelipsitul cuptor de pâine cu spinarea cocoșată e în întregime din piatră.

Neîntrecut apoi în toată regiunea e portul din Sălciua, mai cu seamă al femeilor ce poartă cămăși cu piepții des încrețiți, cu mâneci largi, pe care podoaba cusăturii (*cheițe*) coboară dealungul începând dela umăr. Pieptarele cusute cu pogiță neagră și având uneori ciucuri de mătase pe piept

și zădiile (catrințele) de culoarea focului învârstate orizontal cu linii de îngustimea degetului sunt în deosebi caracteristice ținutului dintre Sălciua și Ocolişel și pot sta alături de cele mai frumoase porturi românești.

De la Sălciua în sus, Arieșul își schimbă iar înfățișarea, ostoindu-și cursul în meandre cu luminișuri mai largi înlesnind așezările omenești, a căror îndesire se datorește însă și bogăției subpământene ce se exploata odinioară în aceste locuri.

Baia de Arieș, primul sat mai mare ce-ți iese în cale, e doar la unul din capetele „triunghiului aurifer”, ale cărui lături închid până la Baia de Criș și Zlatna „Munții Metalici”. Renumele acestei vestite localități băieșești — astăzi aproape în părăsire — era așa de mare acum câteva veacuri, încât băile ce se exploatau pe valea Cioarei și a Hermăneșei erau numite „Bogata de la Baia”.

După Baia de Arieș între satele ce se țin una în lunca lărgită două merită a fi vizitate: *Lupșa* și *Bistra*. *Lupșa*, comună veche, e amintită în documente ca sediu al unui cnezat la începutul celui de al XIV-lea veac (1325), prefăcut mai târziu în domeniu feudal și dăruit de regi Ungariei familiei românești Căndea. Altă mărturie a trecutului e apoi *M-rea Lupșa*, una din cele mai veci din Ardeal. Iar de *Bistra* cu gospodăria cuprinse, e legată amintirea mitropolitului Alex. Sterca Șuluț.

Lupșenii și Bistrenii sunt mari maeștri în lucrutul și înfloritul lemnului, iar femeile lor nu se lasă mai pe jos în țesutul scoarțelor podoaba îmbrăcăminte.

De la *Lupșa* și *Bistra* turistul e atras spre puternicul și înaltul masiv al *Muntelui Mare* (1825 m.), a cărui coamă se prelungeste până'n Scărișoarele *Belioarei*. *Urcușul* e lung și pe alocuri anevoios, dar, odată ajuns pe culme, plimbarea e tot așa de ușoară ca și'n plină câmpie.

La *Câmpeni* se strâng culmile ce coboară din *Balomireasa*, sora bună a *Muntelui Mare*, cu cele din *Vâlcanul* prăpăstios și pe *Arieșul mic*, înconjurând

în cerc strâns, orașelul de capetenie al Țării Moșilor. Fala lui se trage mai ales din revoluția din 1848-1849 de ale cărei amintiri e legat mai mult decât oricare altă localitate din cuprinsul Apusenilor. Aici și-a stabilit *Avram Iancu* cartierul general al oștilor, aici s'au născut vitejii tribuni *Mihai Andreica*, *N. Corcheș* și au trăit mulți alți fruntași ai revoluției.

De atunci încoace *Câmpenii* au devenit însă și un centru comercial pentru regiunea superioară a Arieșului. E locul de întâlnire al Moșilor ciubărari cari vin din spre *Albac* și *Scărișoara* cu *Mocanii* de pe ponoarele *Mogoșului* și cu *Buciumenii Detunatelor*. Nu rar întâlnești între ei și pe *Crișenii* de la poalele *Bulzurilor*, venind toc-

mai din ținutul *Hălmagiului* spre a-și desface la târgurile de vară din *Câmpeni* coșurile cu *moacre* (cireși).

Din *Câmpeni* se desfac două drumuri deopotrivă de atrăgătoare în privința frumuseților naturale și a pitorescului așezărilor omenești.

Dacă lași valea Arieșului și apuci pe valea *Abrudului* intri în ținutul șteampurilor de la *Roșia*, unde se exploata aurul încă din timpul Romanilor, tre-

Foto Muzeul Etnografic, Cluj

Port femeiesc din Sălciua de jos

când întâiu prin *Cărpiniș*, satul de obârșie al celor doi credincioși și viteji tovarăși ai lui Horea: Cloșca și Crișan, și te îndrepți spre Abrud și vestitele Detunate, ce străjuiesc cele șapte sate ale Buciumenilor.

Cine vrea să cunoască întreaga vale a Arieșului până aproape de izvoarele lui trebuie să se infunde în munți mergând mereu pe „ape”, cum zic cei din partea locului. Valea Arieșului, când ai părăsit Cămpenii, e destul de largă, dar înălțimile cresc treptat pe ambele părți și se apropie așa că în curând calea se zăvoraște. Strămtoarea o formează și aici tot calcarul alb roșatic, găurit de peșteri (*Peșterile Lucia*) și mâncat de puhoai.

Două drumuri îi țin tovarășie, unul anevoios, cel vechiu se cațără pe vârful dealului către Lazuri și Mihnești, al doilea șerpuieste chiar lângă Arieș. La gura „apelor”, adică la împreunarea Arieșului mare cu cel mic, drumurile iar se despart.

Pe cel mic după ce te-ai oprit să admiri vechea bisericuță din Ponorel, în care sub pecetea străvechiului arhaism vorbește simțul artistic al poporului nostru, sau dealul de melci pietrificați (*Actionella gigantea*), adevărată minune a naturii aflată la vârsarea pârâului Slatinei în Arieșul mic, ajungi în „hotarul” Vidrelor, de care e strâns legată amintirea Craiului Munților. La cea de sus, — astăzi *Avram Iancu*, — unde a văzut lumina zilei, se păstrează casa strămoșească a lui Iancu și alături de ea într'un muzeu, urmașii lui și ai tribunilor Moților au adunat printr'o pioasă înțelegere laolaltă ¹⁾,

tot ceea ce poate să vorbească mai bine în numele lor și al revoluției din 1848.

În una din camere se păstrează cu sfințenie fluierul de cireș din care-și cânta Avram Iancu marșul lui: „Astăzi cu bucurie, Românilor veniți, pe Iancu în câmpie cu toții-l însoțiți!...” drapelul mamei lui Iancu, drapelul regimentului 50 din Alba Iulia și al companiei 12-a din regimentul 6 grăniceri din Tohan, drapelul regimentului

voluntarilor „Horia” din 1919, un alt drapel al revoluției din 1919; diferite proclamații din revoluția de la 1848—49 și numeroase fotografii reprezentând pe Iancu și pe alți conducători din 1848 cât și locurile de luptă. O altă cameră e destinată armelor, acelor care au nimic oștirile lui Hatvani și Vasvary și au zdrobit odinioară legiunea cu chivărele cu cap de mort (puști săbii, pistoale, lănci, buzdugane, etc.) Tot în această cameră sunt adăpostite obiecte ce au aparținut inițiatorilor sau tribunilor revoluției (un sfeșnic al lui Andrei Mureșanu, ceasul lui Axente Sever), fotografii de ale lui Balint, ordine trimise de Avram Iancu prefectilor, etc.

Din valea Arieșului mic pornește și calea ce coboară la

Hălmațiu, trecând peste *Muntele Găina* (1486 metri) ²⁾ renumit prin „târgurile de fete”, ase-

Iancu, Asociația „Astra”, proprietara casei lui Iancu, a construit alături de ea *Muzeul Avram Iancu* și *Casa Națională*, care au fost sfințite și inaugurate împreună cu troița ce s'a ridicat pe M-tele Găina în ziua de 1 Septembrie 1924. La această solemnitate au participat și Suveranii, M. M. L. L. Regele Ferdinand I și Regina Maria a României.

²⁾ Numele M-telei *Găina* ar fi datorit, după credința

Foto Muzeul Etnografic, Cluj

Biserica din Ponorel

¹⁾ Cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii lui Avram

mănătoare cu „nedeile” din țara Hațegului și M-ții Cibinului, la care se strânge lume multă de pe Crișuri și Arieș, din pășunile Călinesei și până în părțile Bradului și ale Vașcăului în fiecare an, de ziua Sfântului Petru și Pavel.

În patria celui alt erou al luptei de desrobire, Horia, căpitanul răscoalei țărănești din 1784, se înfundă *Arieșul mare*, părăsind tot mai mult așezările omenești și fânețele mirositoare spre a se pierde între ziduri de stâncă sură, la umbra „săhlelor” de molid.

De la Albac în sus intri în partea cea mai sălbatică a văii, cu pronunțat caracter alpin. Natura e în plina ei viață; muntele, vegetația, râul contribuie deopotrivă la varietatea nebanuită a peisagiului. Arieșul alunecând în unde mai domoale îmbrățișează strâns piciorul împădurit al muntelui care se ridică pe dreapta, stăvilind de pinteni de piatră învesmântate în haina mușchilor și a lichenilor. Dincolo de șosea pe malul stâng al apei, înfățișarea peisagiului e cu totul alta, cetății de calcar în ruină nu lasă să se acuiască decât aici colo o tufă de răsură sau un păducel.

La o cotitură, după ce ai trecut *Valea Stearpă*, decorul parc'ar fi rupt din Karstul dalmatin. Tot muntele-i numai stânci măcinate, sloiuri năruite și guri de peșteri. Valea e pustie, casele au părăsit-o acum cu totul, cățărându-se dincolo de culmi pe tăpșanuri în tovrășia „hudelor cu lapte” și a numeroaselor doline.

În dreptul *Pietrei Mândruțului*, la buza căreia

populară, „Găinei de aur” ce-și avea la început cuibul pe el și apoi speriată de Vidreni și l-a mutat în ținuturile Roșiei.

din cuptorul *Corobanei Mândruțului*, un fir de apă se prelinge spre Arieș, valea neputând înfrânge tăria stâncii se strânge în ghioluri adânci și limpezi de le vezi fundul, în care foiesc păstrăvii și lipanii, și încăleacă șoseaua, ce rămâne scurt timp pe celălalt mal.

Incep a se ivi casele *Gârdei de jos*, care împreună cu *Gârda de sus* și alte cătune formează pe întindere de zeci de kilometri comuna *Scărișoara*. Puține dintre ele caută valea, cea mai mare parte suie către inima muntelui pe plaiurile însorite strângând fiecare în jurul lor bruma de avere a Moșului. De aceea e și așa de răslețită *Scărișoara*.

Aici în preajma îmbucăturii *Gârdei seci* cu *Arieșul*, unde printre coame de munți se răscoiesc alte drumuri și mai puțin umblate, e liniște multă și minunat loc de odihnă.

Sub streășină de brazi, printre ochiuri de verdeață pâraie iuți reci ca ghiața și limpezi lacrimă sunt lăcaș de păstrăvi, cărări ascunse printre perne de afini te duc în poieni zăvorâte, unde bradul varsă viața sănătoasă a muntelui.

Neuitate sunt apusurile de soare.

când seara se lasă peste silueta elegantă a bisericuței de lemn din *Gârda de sus*, îmbrobodind muntele în năframă de sânge, sau revărsatul târziu al zorilor, când din giulgiul de neguri razele înțepă prin tufărișuri și se oglindesc în valurile de lapte ale *Arieșului*.

Cu toate acestea din lumea orașelor foarte puțini sunt aceia cari vin să petreacă măcar câteva zile, în toiuil căldurilor mari, în aceste fermecătoare locuri. Cel mult turiștii pasionați cari calcă în sus

Foto Muzeul Etnografic, Cluj

Cruce de lemn din Lupșa
(azi în parcul Etnografic din Cluj)

valea Gârdei seci, spre *Ghețar*, trec înapoi spre ținutul Vidrelor prin tărnița Ierbei rele sau urmăresc Arieșul până sub poalele Cucurbetei, cunosc acest popas favorit.

Se opresc în treacăt, ducând cu ei pe lângă amintiri neșterse, dorul reintoarcerii și hotărârea nicio-

dată indeplinită, de a lăsa să treacă mai mult cursul vremii pe aceste meleaguri înzestrate de natură cu tot ce-a avut ea mai ales.

VALER PUȘCARIU

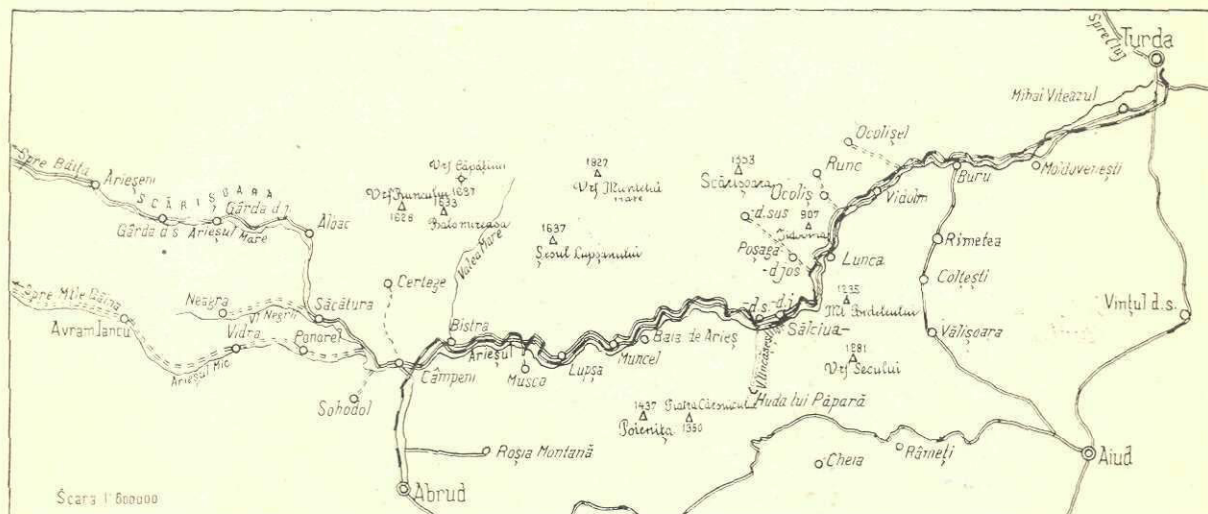
* *Informații turistice.* Călătoria pe Valea Arieșului se face cu trenul care circulă o singură dată pe zi între Turda-Câmpeni-Abrud, iar de la Câmpeni la Scărișoara cu trăsură. Autobuze fac curse zilnice parcurgând distanța Turda-Câmpeni (89 km.) în aproximativ 3 ore. În ultimul timp, reparându-se șoseaua dintre Câmpeni și Scărișoara, un autobuz face în fiecare zi cursa Câmpeni-Albac-Scărișoara (33 km.) în 1¹/₂—2 ore.

Regiunea dintre Câmpeni și Scărișoara fiind foarte săracă și aprovizionarea grea, turiștii cari vor să facă excursii mai mari pe valea Arieșului, se stabilesc de obicei în orașelul Câmpeni, unde se găsesc trei hoteluri, cât și camere de în-

chiria la localnici. Altminteri sufăr și întrerup.

Regiunea Muntelui Mare poate fi explorată cu ușurință de turiști în urma înființării casei de adăpost din *Valea Mare*, aparținând secției M-șilor Apuseni a T. C. R. Această casă compusă din patru camere și bucătărie, grajd plus trei camere la mansardă, se află la distanță de 3 ore cu piciorul sau căruța din gara Bistra (Câmpeni-Bistra 12 minute cu trenul). Informații se pot lua de la D-I Lt.-Col. Gh. Scarlat, președintele Sub-secției „Detunată” a T. C. R. Abrud.

Pentru excursiile în regiunea Sălciua de jos-Buru, singură Sălciua de jos poate fi un loc de popas unde turistul găsește locuință și hrană.

Valea Arieșului

Foto Pușcariu

Valea Ponorului ieșind din Huda lui Păpară

Foto Pușcariu

Copta cu două guri din munții Bedeleului